

Altunay Firudin oğlu İSKƏNDƏROV

Qərbi Kaspi Universiteti, Magistr

E-mail: altunay222222@gmail.com

İQDİSADI SUBYEKTLƏRİN MALİYYƏ RİFAHININ ÖLÇÜLMƏSİNİN GÖSTƏRİCİLƏRİ

Xülasə

Tədqiqat işinin məqsədi iqtisadi subyektlərin kredit qabiliyyətinin qiymətləndirilməsində müasir dövrün inkişafı ilə əlaqədar yaranan meyarlardır. Tədqiqatda məlumat toplama metodlarından, təhlil metodlarından və statistik metodlardan istifadə edilmişdir. Maliyyə hesabatları hesabat dövründə müəssisənin maliyyə fəaliyyətinin nəticələrini, maliyyə vəziyyətini, həmçinin kapitalda olan dəyişiklikləri və pul vəsaitlərinin hərəkətini özündə əks etdirən hesabatlardır. Audit hesabatları kənar və daxili olmaqla iki növü üzrə hesabatlar təhlil edilir. İqtisadi subyektlər üzrə kredit qabiliyyətinin qiymətləndirilməsində maliyyə əmsallarından istifadə olunur ki, buda maliyyə hesabatlarının nəticəsində yaranır. Audit həmin hesabatlara münasibət bildirir nəticədə maraqlı tərəflərdə əminlik yaranır. Həmin maraqlı tərəflərdən biridə kredit qabiliyyətini qiymətləndirən bank və ya kredit təşkilatlarıdır. İqtisadi subyekt kredit üzrə müəssisə etdikdə təqdim etdiyi hesabatların nəticələrinə və kredit üzrə donor isə Bazel tələblərinə və praktikada olan təcrübələrə əsaslanır. İqtisadi subyektlərin kredit qabiliyyəti təhlil edildikdə, əməliyyat fəaliyyətində olan riskləri dərc etdirməsi, fəaliyyəti üzrə yeni texnologiyaların tətbiqinə uyğunlaşmasının və gələcək dövr üzrə məhvolma ehtimalının təhlil olması imkanını yaradır.

Açar sözlər: Audit, maliyyə, kredit, təhlil, qiymətləndirmə, risk.

UOT: 338

JEL: F-52

DOI: <https://doi.org/10.54414/JWSZ8238>

Giriş

Müasir iqtisadi ədəbiyyatda kredit siyasətinin tətbiqi zamanı əsas diqqət maliyyə göstəriciləri sistemi əsasında kredit portfelinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinə yönəlmişdir. Kredit siyasəti çərçivəsində kredit portfelini segmentlərinin keyfiyyətinin ölçülməsi ilə bağlı göstəricilər hələ də müzakirə mövzusu olaraq qalmaqdadır. Ümumilikdə isə kredit siyasətinin formalaşdırılmasında risklərin müəyyənləşdirilməsi və optimal yanaşmaların işlənilib hazırlanması əsas prioritetlərdəndir.

Əsas hissə

Son illərdə dünyada baş verən iqtisadi dəyişikliklər bank sektorunda ciddi transformasiyalara səbəb olmuşdur. Bu dəyişikliklərin əsas məğzi bank fəaliyyətinin bazar mexanizmlərinə uyğunlaşdırılması və müvafiq bank siyasətinin tətbiq olunmasından ibarətdir. Keçmişdə inzibati-əmrçilik iqtisadiyyatında bank siyasəti əsasən sərəncam və direktivlər vasitəsilə, müştəri

tələbatı nəzərə alınmadan həyata keçirilirdisə, müasir dövrdə bazar münasibətlərində qarşılıqlı təsir və sərbəst qərarvermə əsas rol oynamaqdadır.

Hazırda bank fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması və prioritet inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi ölkənin iqtisadi və sosial gündəliyində mühüm yer tutur. Bu kontekstdə tədqiqat işində kommersiya banklarında kredit siyasətinin nəzəri əsasları ilə yanaşı, onun praktiki tətbiqi məsələləri də əhatə olunur. Tədqiqat predmeti kimi kommersiya banklarının kredit siyasətinə yeni yanaşmaların tətbiqi aktuallıq kəsb edir.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində kredit siyasətinin formalaşdırılması və təkmilləşdirilməsi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bank sistemində struktur dəyişiklikləri baş vermiş, dövlətin bu sahədəki monopoliyası zəiflədilmiş və müştəri ilə bank arasında münasibətlərin məzmunu dəyişmişdir.

Ölkənin bazar iqtisadiyyatı yolunu seçməsi onun global iqtisadi integrasiyasını zəruri etmişdir. Buna görə də, kommersiya banklarında müasir kredit siyasəti beynəlxalq təcrübə və müasir biliklərə əsaslanmalıdır. Kredit siyasətinin nəzəri konsepsiyasının işlənməsi və kredit portfelinin keyfiyyətinin artırılması istiqamətində perspektivlərin müəyyənəşdirilməsi zəruridir.

Son dövrlərdə bir çox mütəxəssislər kommersiya banklarının kredit siyasətinin bank fəaliyyətinə və ümumilikdə ölkə iqtisadiyyatına artan təsirini qeyd edirlər. Bununla belə, bu sahədə nəzəri əsasların tam formalaşmaması, kredit portfelinin kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinin təkmilləşdirilməsinə maneə yaradır. Məsələnin bir sıra tədqiqatçılar tərəfindən araşdırılmasına baxmayaraq, mövcud elmi işlərdə kommersiya banklarında kredit siyasətinin keyfiyyətinə dair müasir problemlər geniş şəkildə əks olunmamışdır. Bu səbəbdən, təqdim olunan tədqiqat işi bu boşluğu doldurmağı qarşıya məqsəd qoyur.

Tədqiqatın məqsədi kommersiya banklarında optimal kredit siyasətinin nəzəri və metodoloji əsaslarının işlənməsi və onun effektiv tətbiqinin təmin edilməsidir. Bu məqsədlə tədqiqat aşağıdakı istiqamətlər üzrə aparılmışdır:

1. Kredit siyasətinin nəzəri bazasının hazırlanması;
2. Kredit siyasətinin tətbiqində metodoloji alətlərin genişləndirilməsi;
3. Optimal kredit siyasətinin formalaşdırılması üçün müasir yanaşmaların elmi əsaslandırılması.

Bankın kredit siyasətinin nəzəri bazasının formalaşdırılması zamanı aşağıdakı məsələlərin həlli əsas diqqət mərkəzində olmuşdur:

1. Kredit siyasətinin formalaşdırılmasının metodoloji əsaslarının müəyyənəşdirilməsi və dərin təhlili;
2. Kredit siyasətinin bank fəaliyyətində təzahür formalarının sistemli şəkildə öyrənilməsi.

Bankın kredit siyasətinin həyata keçirilməsi üçün metodoloji yanaşmaların genişləndirilməsi məqsədilə aşağıdakı vəzifələr müəyyənəşdirilmişdir:

1. Kredit siyasətinin formalaşdırılması və praktiki tətbiqi üçün tələb olunan normativ sənədlər paketinin hazırlanması;
2. Kredit portfellerinin təhlili və optimallaşdırılması məqsədilə bankın informasiya bazasının

yaradılması üçün metodikanın işlənilib hazırlanması.

Kommersiya bankında optimal kredit siyasətinin formalaşdırılması və həyata keçirilməsində müasir yanaşmaların tətbiqi üçün aşağıdakı hədəflər müəyyən edilmişdir:

1. Kredit portfelinin formalaşdırılmasına dair konseptual yanaşmaların işlənməsi;
2. Bank risklərinin idarə olunması sisteminin qurulması;
3. Kredit siyasətinin kommersiya bankının strategiyası və taktikasının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi müəyyən edilməsi;
4. Risklərin idarə olunması prosesinə kompleks yanaşmanın nəzəri əsaslarının hazırlanması;
5. Bank kreditləşdirməsinin inkişaf perspektivlərinin müəyyənəşdirilməsi.

Aparılan tədqiqatlar nəticəsində kredit siyasətinin kommersiya banklarının maliyyə dayanıqlığına və ümumi fəaliyyətinə təsiri geniş şəkildə araşdırılmışdır. Ənənəvi yanaşmalardan fərqli olaraq, bütün kommersiya bankları üçün vahid və sistemli yanaşma təklif olunmuşdur ki, bu da bankların öz empirik məlumatlarına əsaslanaraq fərdi modellər qura bilməsinə imkan yaradır.

Bu istiqamətdə bankın kredit siyasətinin formalaşdırılmasının hipotetik modeli işlənilmiş, konkret kommersiya bankı səviyyəsində tətbiq edilə biləcək sənədlər paketi şəklində optimal kredit siyasəti konsepsiyası təqdim olunmuşdur. Müəllif tərəfindən irəli sürülən bu konsepsiya çərçivəsində bankın kredit və depozit portfellerinin optimallaşdırılması və diversifikasiyası üçün konseptual müddəalar əsaslandırılmışdır.

Eyni zamanda, kredit siyasətinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan risk menecmenti sisteminin kompleks şəkildə təhlil olunması və bu sahədə metodiki yanaşmanın işlənilib hazırlanması da tədqiqatın mühüm nəticələrindəndir.

Aparılan tədqiqatlar nəticəsində kommersiya banklarında kredit siyasətinin nəzəri əsaslarının və praktiki tətbiq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi sahəsində bir sıra mühüm elmi nəticələr əldə edilmişdir:

1. Kommersiya bankı üçün kredit siyasətinin formalaşdırılmasına dair konseptual model işlənilib hazırlanmışdır.

2. Kredit siyasətinin mahiyyətinə dair mövcud nəzəri yanaşmalar sistemləşdirilmiş, həmçinin bu sahəyə bank strategiyası və taktikası kontekstində yeni elmi yanaşma irəli sürülmüşdür.

3. "Bankların optimal kredit siyasəti" anlayışı elmi dövriyyəyə daxil edilmişdir.

4. Müəllif tərəfindən irəli sürülən nəzəri, metodoloji və praktiki tövsiyələrin bank işi fənninin tədrisində və kredit siyasətinin banklarda tətbiqi prosesində istifadəsi mümkün hesab edilmişdir.

Bu tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, təklif olunan yanaşmalar kommersiya banklarında kredit siyasətinin təkmilləşdirilməsində, eləcə də strategiya və taktikanın işlənməsi zamanı tətbiq edilə bilər.

Kredit siyasəti anlayışına yanaşmalar və onun bank fəaliyyəti üçün əhəmiyyəti:

Müasir bank praktikası kredit siyasəti anlayışına vahid və birmənalı tərif vermir. Ənənəvi olaraq "Pul, kredit, banklar" və "Bank işi" dərslərində bu anlayışa kifayət qədər geniş izah verilməsə də, bəzi praktik mənbələrdə kredit siyasəti bankın kredit əməliyyatları sahəsində strategiyası və taktikası kimi təqdim olunur. Bu yanaşmaya müasir Qərb ədəbiyyatında da rast gəlinir.

Kredit siyasətinin işlənməsi və həyata keçirilməsi prosesi bankın ehtiyaclarının, normativ hüquqi bazanın və idarəetmə fəlsəfəsinin vəhdətindən ibarətdir. Belə siyasət bankın korporativ mədəniyyətinin inkişafına, institusional imicinin möhkəmlənməsinə və həm daxili, həm də xarici audit üçün dayanıqlı zəminin yaradılmasına xidmət edir. Bank böyüdükcə, mərkəzləşdikcə və muxtariyyəti artdıqca kredit siyasətinə olan tələb də paralel şəkildə artır.

Kredit siyasəti bank fəaliyyətinin əsas funksional sahələrinə, o cümlədən:

- kreditləşdirmə,
- investisiya fəaliyyəti (qiymətli kağızlara və törəmə şirkətlərə),
- daxili nəzarət və maliyyə idarəetməsi kimi sahələrə təsir edir.

Siyasətin işlənməsi prosesi adətən bankın struktur bölmələri, onların rəhbərləri və müvafiq menecerlər tərəfindən həyata keçirilir. Bu siyasətin formalaşmasında həm daxili təcrübəyə, ənənələrə, həm də Direktorlar Şurasının tövsiyə-

lərinə əsaslanmaqla yanaşı, xarici mənbələrin təcrübəsindən də istifadə edilir. Bu zaman xaricdən cəlb olunan modellər və tövsiyələr bankın konkret ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmalıdır.

Kredit siyasətinin obyektiv əsaslandırılması zərurəti:

Kredit siyasətinə subyektiv yanaşma bu sahədə obyektiv təhlil və qiymətləndirmənin əhəmiyyətini azaltmamalıdır. [5,10]

Kredit iqtisadi kateqoriya olaraq bankın fəaliyyətində mühüm rol oynayır və onun konkret təzahürləri bank siyasətinin praktikada tətbiqi ilə sıx bağlıdır.

Bank tərəfindən işlənmiş kredit siyasəti yalnız normativ sənəd olmaqla kifayətlənmir, həm də onun effektivliyi və optimal səviyyəsi üçün əsas meyar rolunu oynayır. Kredit siyasətinin məqsədi bank və müştərilər arasında qarşılıqlı münasibətlərin -xüsusilə pul vəsaitlərinin dövriyyəsi ilə bağlı münasibətlərin-rasional təşkili və idarə edilməsidir.

Kredit siyasətinin formalaşdırılması zamanı aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- cəmiyyətin sosial-iqtisadi tələbləri,
- dövlətin bank sisteminin inkişaf səviyyəsi,
- konkret bankın daxili potensialı və resurs bazası.

Bu yanaşma mövcud ədəbiyyatda yayılmış ənənəvi yanaşmalardan fərqli olaraq kredit siyasətinə həm kreditor, həm də borcalan baxımından yanaşmağı təklif edir və onun mikroiqtisadi səviyyədə istifadəsinin öyrənilməsinə imkan yaradır.

Kredit siyasətinin risklərin idarə edilməsində rolu

Kredit siyasəti bankın risklərinin müəyyən olunması, ölçülməsi, izlənməsi və idarə olunması üzrə siyasətin formalaşdırılması və tətbiqi ilə bağlıdır. Bu siyasət bankın fəaliyyətinin və məhsuldarlığının artırılmasına, eyni zamanda yüksək keyfiyyətli kredit portfelinin formalaşdırılmasına şərait yaradır.

Bankların kredit siyasəti:

- kredit limitləri,
- müştəri risklərinin qiymətləndirilməsi,
- faiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi,
- ödəniş şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi və
- kredit tələblərinin təhlili

kimi məsələlərə əsaslanaraq formalaşdırılır və bankın müştərilərə təqdim etdiyi kredit əməliyyatlarının məzmununu müəyyənləşdirir.[3, 325]

Bank sistemində risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən təşkilati strukturun əsas məqsədi, gözlənilməz hadisələrin bankın kapitalına mənfi təsir göstərməsinin qarşısını almaqla yanaşı, həm də bankın strateji məqsədlərinin həyata keçirilməsinə mane olan daxili riskləri minimuma endirməkdir. Bu yanaşma həm makro səviyyədə, yəni ümumi bank fəaliyyətinin davamlılığını təmin etməyə, həm də mikro səviyyədə – yəni fərdi əməliyyatların risklərini vaxtında aşkar edib nəzarət altına almağa yönəlib.[3, 413]

Kredit riski – kredit verilən borcalanın maliyyə vəziyyətinin pisləşməsi nəticəsində bankın kredit portfelindəki aktivlərin dəyərinin azalması və ya tamamilə itirilməsi ehtimalı kimi müəyyən edilir. Kredit risklərinin effektiv idarə olunması üçün bankların bu istiqamətdə sistemli siyasət və prosedurlara malik olması vacibdir. Kredit risklərinin idarəetmə prosesi aşağıdakı əsas istiqamətlər üzrə təhlil edilir:

1. Kredit portfelinin idarə olunması
2. Kredit əməliyyatlarının planlaşdırılması və icrası
3. Kredit portfelinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi
4. Problemlə və işləməyən kreditlərin təhlili
5. Riskləri idarəetmə strategiyası və siyasəti
6. Limitlərin və risklərin məhdudlaşdırılması siyasəti

7. Aktivlərin təsnifatı və struktur təhlili

Kredit risklərinin idarəetmə siyasətinin əhatəli təhlili aşağıdakı aspektlər üzrə aparılır:

- Kredit risklərinin məhdudlaşdırılması və diversifikasiyası
- Kredit təmərküzləşməsinin və ölçüsünün müəyyən olunması
- Bankla əlaqəli şəxslərə verilən kreditlər üzrə limitlərə riayət edilməsi
- Kreditlərin geri qaytarılmama ehtimalı və gecikdirilmiş faizlərin analizi
- Problemlə kreditlərin həcmi, səbəbləri və struktur təhlili
- Yenidən strukturlaşdırılmış və endirimli faizlərlə verilmiş kreditlərin analizi
- Ehtiyatların adekvatlığı və riskləri kompensasiya etmə gücü

- Kredit siyasəti və prosedurlarının effektivliyi və onlara riayət səviyyəsi

Bankın risklərinin idarə olunması üçün yaradılan sistemlər onun əməliyyat növünə, fəaliyyət həcminə, bazar şərtlərinə, təşkilati strukturuna və qarşılaşdığı risklərin səviyyəsinə uyğun olaraq fərdiləşdirilməlidir. Risklərin idarə edilməsi sistemi formalaşdırılarkən aşağıdakı əsas faktorlar nəzərə alınmalıdır:

1. Bankın missiyası, uzunmüddətli və qısamüddətli strateji məqsədləri
2. Bankın fəaliyyət istiqamətləri və əməliyyat növləri
3. İdarəetmə mexanizmləri və təşkilati struktur
4. Xarici və daxili tənzimləyici çərçivə və iqtisadi mühit
5. Risk kateqoriyaları arasında əlaqə və qarşılıqlı təsirlər

Risk idarəetmə sistemi mütəmadi olaraq bankın daxili audit strukturu tərəfindən qiymətləndirilməli və nəticələr bankın Audit Komitəsinə təqdim olunmalıdır. Bu qiymətləndirmələr əsasən risklərin aşkarlanması, qiymətləndirilməsi və azaldılması tədbirlərinin effektivliyini müəyyən etməyə xidmət edir.

Kredit siyasəti dedikdə, kreditləşmə ilə bağlı risklərin müəyyən olunması, ölçülməsi, izlənməsi və idarə olunması məqsədilə hazırlanmış strateji yanaşma başa düşülür. Belə siyasət bankın ümumi fəaliyyətində sabitlik və gəlirlilik məqsədlərinin reallaşdırılmasına töhfə verir. Kredit siyasətinin effektiv tətbiqi bankların keyfiyyətli aktiv portfeli formalaşdırmasına və sistemli risklərin qarşısının alınmasına şərait yaradır. Eyni zamanda, kredit siyasəti bankın reputasiyasını möhkəmləndirir, onun etibarlılığını artırır və uzunmüddətli fəaliyyətində davamlılıq təmin edir.

Bank sistemində risklərin idarə edilməsi, xüsusilə də kredit risklərinin səmərəli şəkildə müəyyənləşdirilməsi, ölçülməsi və azaldılması bankların maliyyə sabitliyi və dayanıqlılığı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu funksiyaları yerinə yetirən təşkilati strukturun əsas məqsədi yalnız ümumi bank səviyyəsində baş verə biləcək gözlənilməz hadisələrin kapitala mənfi təsirini minimallaşdırmaq deyil, həm də fərdi əməliyyatlar səviyyəsində meydana çıxan daxili riskləri vaxtında müəyyənləşdirib, onların qarşısını almaqdır.

Kredit Riskinin Mahiyyəti və İdarəedilməsi:

Kredit riski — borcalanın öhdəliklərini yerinə yetirməməsi nəticəsində aktivlərin dəyər itirmə riski ilə bağlıdır. Bu riskin effektiv idarə olunması üçün banklar bir sıra istiqamətlər üzrə siyasət və prosedurlar formalaşdırmalıdır. Bunlara aşağıdakılar daxildir:

1. Kredit portfelinin strukturlaşdırılması və idarə edilməsi;
2. Kredit proseslərinin təşkili və əməliyyat axınının izlənməsi;
3. Kredit portfelinin keyfiyyət göstəricilərinin analizi;
4. Problemləli və işləməyən kreditlərin idarə olunması;
5. Kredit risklərinin azaldılması üçün strategiyaların hazırlanması;
6. Kredit limitlərinin tətbiqi və risklərin təmərküzləşməsinin qarşısının alınması;
7. Aktivlərin düzgün təsnifatı və kateqoriyalara bölünməsi.

Bu istiqamətlərin hər biri kredit təşkilatının risklərlə işləmə bacarığını və risklərin bank fəaliyyətinə təsirini qiymətləndirməyə imkan verir.[1,226]

Kredit Siyasəti ;

Dər mənada kredit siyasəti bankın kreditləşmə strategiyası və taktikasını əhatə edir. Bu siyasətin formalaşmasına müştəri ilə münasibətlər, kredit portfelinin diversifikasiyası, səlahiyyət bölgüsü, maliyyə və qeyri-maliyyə təhlilləri, kreditlərin dövrü yenidən qiymətləndirilməsi və s. faktorlar təsir edir. Kredit siyasətinin əsas məqsədləri bunlardır:

- Müxtəlif müştəri segmentləri üçün uyğun qiymətləndirmə modellərinin qurulması;
- Kredit risklərinin mənfəət gətirəcək şəkildə effektiv idarə edilməsi;
- Kreditləşmə nəticələrinin monitorinqi və izlənməsi;
- İqtisadi-siyasi dəyişikliklərin kredit fəaliyyətinə təsirinin nəzərə alınması.

Düzgün qurulmuş kredit siyasəti həm bankın etibarlılığını artırır, həm də gəlirlərin optimallaşdırılmasına xidmət edir.

Risklərin İdarə Edilməsi Sisteminin Strukturlaşdırılması:

Hər bir bank öz fəaliyyət sahəsi, əməliyyatlarının həcmi və qarşılaşdığı risklərə uyğun şəkildə risklərin idarə olunması sistemini qurmalıdır. Bu

sistem formalaşdırılarkən aşağıdakı amillər nəzərə alınmalıdır:

- Bankın missiyası və strateji məqsədləri;
- Əməliyyatların növü və əhatə dairəsi;
- İdarəetmə və əməliyyat prosedurlarının xüsusiyyətləri;
- Bankdaxili struktur və resurslar;
- Daxili və xarici tənzimləyici mühit;
- Risklər arasında qarşılıqlı təsir və əlaqələr.

Risklərin idarə edilməsinin səmərəliliyi üçün bankda “Aktiv və Passivlərin İdarəedilməsi Komitəsi” kimi strukturlar yaradılır və risk göstəriciləri üzrə davamlı monitorinq aparılır.

Monitorinq və Tənzimləmə Mexanizmləri

Kommersiya banklarının fəaliyyətinə Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən nəzarət və monitorinq tədbirləri bir neçə məqsədə xidmət edir:

- Bank sektorunun ümumi sabitliyi və etibarlılığı haqqında məlumat toplanması;
- Risk göstəricilərinin təhlili və gələcək proqnozların hazırlanması;
- Dövlət tənzimləmə mexanizmlərinin effektivliyinin qiymətləndirilməsi;
- Sistemli risklərin vaxtında aşkar olunması.

Bu istiqamətdə həyata keçirilən aylıq monitorinqlər qeyri-sabit tendensiyaların erkən mərhələdə müəyyənləşdirilməsinə şərait yaradır. [2,99]

Kredit Riskinin Xüsusiyyətləri və Təsnifatı:

Bank sektorunda kredit riski ən əsas və yayılmış risk növü sayılır. Xüsusilə bank olmayan kredit təşkilatlarında bu risk daha kəskin şəkildə müşahidə olunur. Kredit riskinin əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

1. Kredit portfelinin keyfiyyəti birbaşa borcalanların maliyyə vəziyyətindən asılıdır;
2. İri kreditlərin yüksək təmərküzləşməsi və restrukturlaşdırılmış borcların böyük payı riskləri artırır;
3. Kredit zərərlərinə qarşı ayrılmış ehtiyatların səviyyəsinin aşağı olması portfel keyfiyyətini zəiflədir;
4. Pərakəndə kreditlər üzrə gecikmiş ödənişlərin artması və keyfiyyətin pisləşməsi ciddi signal sayılır.

Kredit portfelini kreditlərin müddətinə, geri ödəniş vəziyyətinə və risk səviyyəsinə görə təsnif olunur. Banklar bu təsnifat əsasında portfelin

keyfiyyətini qiymətləndirmək üçün statistik seçimlər aparır və kreditləri müxtəlif meyarlara əsasən təhlil edirlər.

İqdisadi subyektin maliyyə rifahını dərc etdiyi və ya tərtib etdiyi maliyyə hesabatları əsasında qiymətləndirirlər. Subyekt özünün maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, ümumi məcmu gəlir, kapitalda dəyişikliklər, pul vəsaitlərin hərəkəti haqqında hesabat və əhəmiyyətli uçot siyasəti və izahlı qeydləri mühasibat uçotunun prinsiplər əsasında hazırlamalıdır. [4,60]

Nəticə

Kredit siyasəti dedikdə banklarda kredit risklərinin müəyyən edilməsi, ölçülməsi, izlənməsi və idarə olunması istiqamətində qəbul edilən prinsip və prosedurlar toplusu başa düşülür. Bu siyasət bankın riskə yanaşma fəlsəfəsini və risklərlə bağlı davranış strategiyasını əks etdirir. Effektiv və məqsədyönlü şəkildə qurulmuş kredit siyasəti bankın fəaliyyət səmərəliliyinin və maliyyə dayanıqlığının artırılmasında mühüm rol oynayır.

Kredit siyasətinin düzgün tətbiqi bir tərəfdən aktivlərin keyfiyyətini yaxşılaşdırmağa, digər tərəfdən isə kredit portfelinin sağlam strukturda

formalaşmasına şərait yaradır. Bu da nəticə etibarilə bankın ümumi maliyyə vəziyyətinə və bazar-dakı mövqeyinə birbaşa təsir göstərir.

Kredit siyasətinin həyata keçirilməsində əsas məqsəd – bankın etibarlılığını və maliyyə sabitliyini qorumaqla yanaşı, onun gəlirliliyini maksimum səviyyəyə çatdırmaqdır. Bu isə yalnız risklərin balanslaşdırılmış şəkildə idarə olunması və kreditləşmə fəaliyyətində mühafizəkar, lakin çevik yanaşmanın tətbiqi ilə mümkün ola bilər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Z.F. Məmməd "Pul, kredit, banklar" Bakı-2010
2. Z.F. Məmməd "Bank işi" Dərslik. 2 Cild. I cild. Bakı, "Təknur"-2016
3. Z.F. Məmmədov, A.Hüseynov Maliyyə İqdisadiyyatı :Bankçılıq,Sığorta,Kapital Bazarı və Birja "Azprint" MMC 2022.
4. Radil Fetullayev. Beynəlxalq Muhasibat Ucotunun saslari ,IATM Bakı-2023
5. Harvard Business School.Maliyyənin Əsasları. TEAS PRESS 2016

Altunay Firudin ISKANDAROV

Master's Student in International Finance and Currency-Credit Relations

Western Caspian University

E-mail: altunay22222@gmail.com

INDICATORS FOR MEASURING THE FINANCIAL WELL-BEING OF ECONOMIC ENTITIES

Summary

The objective of the study is to evaluate the creditability of economic subjects. The study used data collection methods, analysis methods, and statistical methods. Financial reports are reports that reflect the results of the agency's financial performance during the reporting period, its financial situation, and its changes in capital and the movement of securities. Audit reports are analyzed in two types of reports, including margins and internal ones. The audit reacts to those reports, resulting in confidence in interested parties. Bank Accounts: Bank accounts, certificates of deposit, or individual accounts set up as a or made payable on death to an entity used by Jehovah's Witnesses in accord with local bank requirements. that allows it to be.

Keywords: Audit, finance, credit, analysis, evaluation, risk.

Алтунай Фирудин ИСКЕНДЕРОВ

Магистрант кафедры «Международные финансы и валютно-кредитные отношения»

Западно Каспийского Университета

E-mail: altunay222222@gmail.com

ПОКАЗАТЕЛИ ИЗМЕРЕНИЯ ФИНАНСОВОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СУБЪЕКТОВ

Резюме

Целью исследования является оценка кредитоспособности хозяйствующих субъектов. В исследовании использовались методы сбора данных, методы анализа и статистические методы. Финансовые отчеты – это отчеты, отражающие результаты финансовой деятельности агентства за отчетный период, его финансовое положение, а также изменения капитала и движения ценных бумаг. Аудиторские отчеты анализируются в двух типах отчетов, в том числе маржинальных и внутренних. Аудиторская проверка реагирует на эти сообщения, что приводит к доверию к заинтересованным сторонам. Банковские счета: банковские счета, депозитные сертификаты или индивидуальные счета, созданные или подлежащие выплате в случае смерти организации, используемой Свидетелями Иеговы, в соответствии с требованиями местного банка. Это позволяет ему быть.

Ключевые слова: Аудит, финансы, кредит, анализ, оценка, риск.